

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Oulaskankaan sairaalassa tulee mahdollistaa ympärivuorokautinen perusterveydenhuollon päivystys

JOHDANTO

Vireilletulo

Oulaskankaan sairaalassa tulee mahdollistaa ympärivuorokautinen perusterveydenhuollon päivystys (KAA 2/2025 vp): Asia on saapunut valiokuntaan.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- aloitteen tekijöiden edustaja Marjo Kontinaho
- aloitteen tekijöiden edustaja Jonna Hietajärvi
- aloitteen tekijöiden edustaja Hannu-Herkko Sikkilä
- hallitusneuvos Merituuli Mähkä, sosiaali- ja terveysministeriö
- lääkintöneuvos Sirkku Pikkujämsä, sosiaali- ja terveysministeriö
- ylijohtaja Ville-Veikko Ahonen, valtiovarainministeriö
- professori Kristiina Patja, Helsingin yliopisto
- potilasturvallisuuden professori Tuija Ikonen, Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskus
- johtava ylilääkäri Laura Kongas, Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue
- kaupunginhallituksen puheenjohtaja Marjut Suviaro, Oulaisten kaupunki
- johtajaylilääkäri Terhi Nevala, Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue

Valiokunta on saanut kirjalliset lausunnot:

- professori Juha Auvinen, Oulun yliopisto
- Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry
- Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry
- Suomen Lääkäriliitto ry
- Tehy ry

Valiokunta on saanut ilmoitukset, ei lausuttavaa:

- Pohjois-Suomen aluehallintovirasto
- Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira)
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue

Valiokunnan mietintö StVM 13/2025 vp

KANSALAISALOITE

Kansalaisaloitteessa ehdotetaan muutettavaksi (1.10.2025 voimaan tulevaa) terveydenhuoltolain sääntelyä siten, että Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue saa ylläpitää ympärivuorokautista perusterveydenhuollon päivystystä Oulaskankaan sairaalassa. Vaihtoehtoisesti ehdotetaan terveydenhuoltolain muuttamista siten, että yliopistollista sairaalaa ylläpitävällä hyvinvointialueella on oikeus järjestää päättämällään tavalla ympärivuorokautista perusterveydenhuollon päivystystä aluesairaalsaan yhteydessä, jos väestön palvelutarve sitä edellyttää.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Terveydenhuollon päivystystä ja leikkaustoimintaa koskevia terveydenhuoltolain säännöksiä muutettiin 30.12.2024 annetulla lailla (laki terveydenhuoltolain muuttamisesta 1081/2024), joka tulee voimaan 1.10.2025. Lainmuutoksen mukaan ympärivuorokautista väestölle avointa terveydenhuollon päivystystä saa järjestää ainoastaan terveydenhuoltolain 50 §:n 3—6 momentissa tarkoitetuilla paikkakunnilla sijaitsevilla sairaaloissa tai terveydenhuoltoa toteuttavissa toimintayksiköissä. Lainmuutoksen seurauksena on muun muassa, ettei Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen Oulaskankaan sairaalassa voida enää järjestää ympärivuorokautista terveydenhuollon päivystystä eli yöpäivystystä aikavälillä klo 22—07. Oulaskankaan sairaalassa on järjestetty 31.3.2025 saakka erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon ympärivuorokautista yhteispäivystystä, joka on muuttunut aluevaltuuston päätöksen mukaisesti 1.4.2025 alkaen perusterveydenhuollon ympärivuorokautiseksi päivystykseksi. Pohjois-Pohjanmaa on saanut sosiaali- ja terveysministeriön poikkeusluvan järjestää ympärivuorokautista perusterveydenhuollon päivystystä Oulaskankaan sairaalassa 30.9.2025 saakka. Terveydenhuoltolain muutoksen tullessa voimaan 1.10.2025 hyvinvointialueet voivat jatkossakin ylläpitää sairaaloissaan ja muissa terveydenhuollon toimintayksiköissään väestölle avointa kiirevastaanottoa aikavälillä klo 7—22 hyvinvointialueen päätöksen mukaisesti.

Kansalaisaloitteen mukaan Oulaskankaan sairaalan ympärivuorokautinen perusterveydenhuollon päivystys on tarpeellinen palvelujen saatavuuden ja potilasturvallisuuden sekä väestön palvelutarpeen ja yhdenvertaisuuden kannalta. Aloitteessa vedotaan Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen eteläisen alueen väestöpohjan suuruuteen (120 000 asukasta) sekä pitkiin etäisyyksiin. Oulaskankaan sairaalan perusterveydenhuollon yöpäivystyksen lakatessa alueen asukkaiden etäisyydet ympärivuorokautiseen päivystykseen Oulun yliopistolliseen sairaalaan (OYS) pitenevät 100—200 kilometriin, kun ne nykyisin ovat 30—100 kilometriä. Aloitteen mukaan Oulaskankaan sairaalan yöpäivystykseen sisäänkirjataan keskimäärin 10 potilasta, mutta yövuoron alkaessa ennen klo 22 saapuneita potilaita on listalla keskimäärin 15—30. Lisäksi pitkien etäisyyksien alueella ensihoidon on joskus tarpeen pysähtyä perusterveydenhuollon yöpäivystyksessä ennen kuljetusmatkan jatkamista.

Kansalaisaloitteessa katsotaan, että terveydenhuoltolain muuttamista koskevan hallituksen esityksen (HE 149/2024 vp) vaikutusarvioinnit ovat olleet puutteellisia. Oulaskankaan sairaalan perusterveydenhuollon yöpäivystyksen lopettaminen ei tuo aloitteen mukaan säästöjä, vaan pikemminkin lisää kustannuksia muun muassa ensihoidon ja Kelan korvaamien taksimatkojen kustannusten nousun vuoksi, ja lisäksi ympärivuorokautisen päivystyksen keskittyminen Oulun yliopis-

Valiokunnan mietintö StVM 13/2025 vp

tolliseen sairaalaan aiheuttaa haasteita OYSSissa henkilöstöresurssien ja tilojen riittävyyden kannalta. Etäisyyden pidentyessä yöpäivystykseen ensihoidon tehtävät kestävät ajallisesti pidempään, vasteaika hidastuu ja voi syntyä tilanteita, joissa ensihoito ei ole kentällä saatavissa. Aloitteen mukaan Oulaskankaan sairaalan yöpäivystyksen lakkaamisella on vaikutuksia myös alueen elinvoimaan ja huoltovarmuuteen, ja Oulaisissa ja Ylivieskassa järjestettävän sairaanhoitajakoulutuksen koulutusmäärien arvioidaan jatkossa laskevan harjoittelupaikkojen puutteen vuoksi. Aloitteessa arvioidaan, että yöaikaisen päivystyksen keskittymisellä OYSiin on vaikutuksia lisäksi kiinniotettujen ja poliisivankilan asiakkaiden terveyspalveluihin, poliisin tehtäviin muun muassa saatto- ja vartiointitehtäviin liittyvien matkojen pidentymisen myötä, ja rikosuhrien oikeuksiin Oulaskankaan sairaalan Seri-tukikeskuksessa nykyisin tutkittavien joutuessa matkustamaan yöaikaan tutkimuksiin Ouluun.

Kansalaisaloitteen arviointia

Terveydenhuollon päivystystä ja leikkaustoimintaa koskevien terveydenhuoltolain muutosten (1081/2024) tarkoituksena on vahvistaa Suomen kansallista erikoissairaanhoidon sairaaloiden ja ympärivuorokautisten päivystysten palveluverkkoa siten, että se pystyy laadukkaasti, potilasturvallisesti ja kestävästi vastaamaan väestön palvelutarpeisiin nyt ja tulevaisuudessa. Muutoksilla pyritään erityisesti turvaamaan henkilöstön ja erityisosaamisen riittävyyttä eri sairaaloihin ja muihin palveluihin keskittämällä vaativinta, henkilöstöresurssiin riippuvaista ja varallaoloa edellyttävää toimintaa yliopistollisiin sairaaloihin ja keskussairaaloihin. Tavoitteena on näin lisätä hoidon yhdenvertaisuutta, laatua ja vaikuttavuutta sekä asiakas- ja potilasturvallisuutta, kun henkilökunnan osaaminen on varmistettu ja toiminta on tasalaatuaista. Muutosten tavoitteena on myös siirtää yöaikaista perusterveydenhuollon päivystystä erillisistä yksiköistä sairaaloiden monierikoisalojen ympärivuorokautisten päivystysten yhteyteen, jotta päällekkäiseen varallaoloon käytettyä resurssia voidaan uudelleen kohdentaa peruspalveluihin ja kevyempiin palveluihin, uusiin toimintamalleihin sekä ilta-aikaiseen ja viikonlopun kiirevastaanottotoimintaan (HE 149/2024 vp, jaksoso 3).

Kansalaisaloitteessa ja osassa valiokunnan saamista asiantuntijalausunnoista on tuotu esiin potilasturvallisuuden vaarantumisen riski, jos Oulaskankaan sairaalan yöpäivystys lakkaa ja välimatka ympärivuorokautiseen päivystykseen pitenee. Potilasturvallisuuden kannalta riskinä pidettiin etäisyyden kasvamisen johdosta tapahtuvaa hoitoon pääsyn viivettä, ensihoidon vasteaikojen hidastumista sekä sitä, että väestö mahdollisesti jättää pitkien välimatkojen takia hakeutumatta palveluiden piiriin tilanteissa, joissa se on tarpeellista. Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa on kuitenkin toisaalta tuotu esiin, että myös liian pienet päivystykset ovat tutkimusten mukaan potilasturvallisuushuoli sekä se, että hoito viivästyy sen vuoksi, ettei hoitava ammattilainen ei ole riittävän kokenut ja ammattitaitoinen. Keskitettyjen palvelujen arvioitiin voivan parantaa lisäksi hoitotekijän sujuvuutta, mikä voi vähentää hoitoon pääsyn viivästyksiä ja parantaa hoitotuloksia. Kuulemisissa tuotiin myös esille, että on olemassa hyvin rajallinen määrä tilanteita, joissa potilaan diagnostiikka ja hoito on toteutettava yleislääkärin ja hoitajan toimesta perusterveydenhuollon yöpäivystyksen diagnostiikan ja hoidon välinein, eikä potilaan tilanne mahdollista odottamista aamuun ilman potilasturvallisuuden heikkenemistä. Ensihoidon nykykäytäntöjen mukaisesti toteuttama diagnostiikka ja hoito lääkärin etänä tukemana kaventaa potilasjoukkoa entisestään.

Valiokunnan mietintö StVM 13/2025 vp

Valiokunta painottaa, että potilasturvallisuuden kannalta keskittämisen hyödyt ovat monissa vaativissa operatiivisissa potilasryhmissä kiistattomat. Monien sairauksien kohdalla hoidon laatu ja turvallisuus ovat parempia suurissa yksiköissä, joissa osaamista edellyttäviä toistoja ja toisaalta erikoituneita tiimejä on mahdollista pitää yllä. Valiokunta viittaa terveydenhuoltolain muuttamista koskevaan mietintöönsä (StVM 27/2024 vp) ja korostaa tarvetta kehittää ensihoitopalveluja, etä- ja digipalveluja ja muita sosiaali- ja terveystyöpalveluja väestön palvelutarpeisiin vastaamiseksi, jotta suunnitellut muutokset sairaala- ja päivystysverkossa tapahtuvat suunnitelmallisesti ja hallitusti. Valiokunta toteaa, että hyvinvointialueet ovat järjestämisvastuussa alueensa ensihoitopalvelusta ja tekevät ensihoidon palvelutasopäätökset, joiden toteutumista ne seuraavat. Tarvittaessa alue voi muuttaa ensihoitoyksiköiden sijaintia, määrää ja valmiusaikoja seurannan perusteella.

Valiokunta korostaa aiempaan mietintöönsä (StVM 27/2024 vp) viitaten, että hyvä perusterveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden saatavuus päivä- ja ilta-aikaan, jatkohoidon ja -palvelun toimivuus ja asiakaskohtainen suunnitelmallisuus ovat parhaita keinoja välttää yöaikaista päivystyksen tarvetta ja toisaalta ympärivuorokautisten päivystysten ruuhkautumista. Myös valiokunnan asiantuntijakuulemisissa todettiin, että alueen terveydenhuollon voimavaroja kohdentaessa tulisi painottaa perusterveydenhuollon kiireetöntä toimintaa ja omalääkärimallin käyttöönottoa, joilla on tieteellisen tutkimuksen perusteella todettu olevan päivystyspalvelujen tarvetta vähentävä vaikutus. Valiokunta myös korostaa, että Oulaskankaan sairaalassa voidaan jatkossakin ylläpitää hyvinvointialueen päätöksen mukaisesti väestölle avointa kiirevastaanottoa aikavälillä klo 7–22. Yöaikaisen päivystyksen loppuessa hyvinvointialueen on tärkeää resursoida ilta-aikaista päivystystoimintaa niin, että päivystyksessä ei juuri ole potilaita ennen sen sulkemista klo 22, minkä lisäksi päivystyksessä sen sulkemisen aikaan olevat potilaat tulee luonnollisesti hoitaa.

Valiokunta painottaa, että erikoissairaanhoidon ja päivystysten palveluverkkoa tulee suunnitella ja ohjata yli hyvinvointialuerajojen. Yöaikaisessa päivystystoiminnassa ja erikoissairaanhoidon akuuttihoitossa pääasia on diagnostiikan ja hoidon nopea saatavuus, ei ensisijaisesti potilaan tunteminen, joten hyvinvointialuerajoja voidaan ylittää heikentämättä diagnostiikan ja hoidon laatua. Terveydenhuoltolain (1326/2010) 50 §:n 1 momentin mukaan kiireellinen sairaanhoito on annettava sitä tarvitsevalle potilaalle hänen asuinpaikastaan riippumatta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että potilas on tarpeen mukaan vietävä lähimpään hoitavaan yksikköön, jossa hoito on annettava. OYSin sijasta Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen asukkaiden on näin ollen mahdollista hakeutua päivystykselliseen hoitoon myös esimerkiksi Keski-Pohjanmaan keskussairaalaan, jonne Pohjois-Pohjanmaan eteläisen alueen kunnista on pääsääntöisesti lyhyempi matka kuin OYSiin.

Kansalaisaloitteessa arvioidaan, ettei Oulaskankaan sairaalan yöpäivystyksen lakkauttamisella saavuteta säästöjä, vaan siitä aiheutuu enemmänkin kustannuksia. Myös valiokunnan asiantuntijakuulemisissa tuotiin esiin se, että ensihoidon lisäämistarve syö nopeasti taloudelliset hyödyt päivystysten keskittämisestä. Lisäksi kansalaisaloitteessa ja osassa valiokunnan saamista asiantuntijalausunnoista on tuotu esiin Oulaskankaan sairaalan yöpäivystyksen lakkauttamisen negatiiviset henkilöstövaikutukset. Sosiaali- ja terveysministeriöltä saadun selvityksen mukaan Oulaskankaan sairaalan perusterveydenhuollon ympärivuorokautisen päivystyksen lakkauttamisen arvioitu säästöpotentiaali on 1,1 miljoonaa euroa. Säästöpotentiaalia vähentävät ensihoitokuljettusten kapasiteetin mahdollisen lisäämisen vaikutukset sekä Kelan korvaamien taksimatkojen

Valiokunnan mietintö StVM 13/2025 vp

kustannusten lisäyksen vaikutukset. Ministeriön arvion mukaan ensihoitokuljetuksiin tai taksimatkoihin ei kohdistu välttämättä merkittävää lisäresursointitarvetta, mutta arviointiin liittyy useita epävarmuustekijöitä. Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen arvion mukaan Oulaskankaan sairaalan yöpäivystyksen päättymisen tuo mahdollisesti vähäisiä laskennallisia säästöjä (säästöpotentiaali arviolta 1,2 miljoonaa euroa), mutta niiden realisoitumisessa on lukuisia epävarmuustekijöitä ottaen huomioon mahdolliset muut vaihtoehtoiset kustannukset kuten ensihoidon ja Kelan korvaamien taksimatkojen kustannukset sekä kustannukset, jotka aiheutuvat Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueen yöpäivystystä mahdollisesti jatkossa käyttävien Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen asukkaiden palvelujen laskutuksesta (arviolta 0,6 miljoonaa euroa).

Mahdollista säästöpotentiaaliakin kriittisempänä tekijänä sosiaali- ja terveydenhuollon kestävyyskannalta valiokunta korostaa sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön saatavuutta ja riittävyyttä, millä on huomattava merkitys hyvinvointialueen järjestämisvastuun käytännön toteuttamisessa. Sairaalaverkkoon tehtävien muutosten myötä hyvinvointialueilla on nykyistä parempi mahdollisuus suunnitella niukkenevien ja kilpailujen henkilöstöresurssien käyttöä ja tehokkaampaa kohdentamista. Samalla paranevat mahdollisuudet vähentää vuokratyövoiman käyttöä, mikä hillitsee myös kustannusten kasvua. Tieteellinen näyttö tukee näkemystä siitä, että alueen terveydenhuollon voimavaroja kohdentaessa tulee painottaa perusterveydenhuollon kiireetöntä toimintaa. Valiokunta korostaakin, että lähtökohtaisesti yöaikaisen terveydenhuollon päivystyspalvelun tulee olla ihmisille viimesijaista palvelua. Päiväaikaisten perustason palvelujen saatavuus on inhimillisesti ja myös kustannusten hallinnan kannalta keskeistä. Valiokunta myös painottaa, että kaikki perusterveydenhuollon päivystysverkkoon tehtävät taloudelliset ja henkilöstöresursointimuutokset (yleislääkärit ja hoitajat) vaikuttavat perusterveydenhuollon päiväaikaiseen kiireettömään toimintaan. Harvaan asutuilla alueilla henkilöstön saatavuus on usein suurempi haaste kuin taloudelliset resurssit.

Kansalaisaloitteessa on katsottu, että yliopistollista sairaalaa ylläpitävillä hyvinvointialueilla tulee olla oikeus päättää oman alueensa päivystystoiminnasta vähintään perusterveydenhuollon osalta. Tähän liittyen valiokunta toteaa sosiaali- ja terveysministeriöltä saatuun selvitykseen viitaten, ettei vain yliopistollista sairaalaa ylläpitävien hyvinvointialueiden oikeudelle päättää muista hyvinvointialueista poiketen perusterveydenhuollon yöaikaisesta päivystyksestä ole nähtävissä perusteita. Osa valiokunnan kuulemista asiantuntijoista puolestaan toi esiin, että perusterveydenhuollon päivystysratkaisut tulee jättää kunkin hyvinvointialueen itse ratkaistavaksi alueellisten tarpeiden perusteella, sillä perusterveydenhuollon toteuttamisen olosuhteet eri puolilla maata vaihtelevat erittäin runsaasti väestörakenteesta, alueen rakenteesta, etäisyyksistä ja yhteyksistä johtuen. Kunkin hyvinvointialueen katsottiin pystyvän parhaiten itse arvioimaan, miten perusterveydenhuollon päivystyspalvelut pystytään tosiasiallisesti järjestämään ottaen huomioon palvelujen saavutettavuus, kustannustehokkuus sekä erikoissairaanhoidon päivystyksen kapasiteetti ja mahdollinen ruuhkautuminen. Tähän liittyen valiokunta kuitenkin toteaa, että terveydenhuoltolain muuttamista koskevan hallituksen esityksen (HE 149/2024 vp) mukaan hyvinvointialueilla on usein osoittautunut vaikeaksi saada paikallisesti ja alueellisesti aikaan päätöksiä sairaaloiden ja päivystysten palveluverkon osalta, mikä on johtanut osin epätarkoituksenmukaisiin ratkaisuihin ja osaamisen jakautumiseen sekä työpanoksen hinnan nousuun ostopalveluiden ja vuokratyövoiman myötä. Terveydenhuoltolain uudistuksen tavoitteena on ollut päivystysjärjestelmän kehittäminen kokonaisuutena kansallisesta näkökulmasta eivätkä terveydenhuoltolakiin tehty

Valiokunnan mietintö StVM 13/2025 vp

muutokset ole myöskään perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan ongelmallisia alueiden itsehallinnon näkökulmasta (PeVL 59/2024 vp).

Valiokunta toteaa, että päivystystä ja leikkaustoimintaa koskeva terveydenhuoltolain muutos (1081/2024) perustui asian perusteelliseen ja asianmukaiseen valiokunta- ja täysistuntokäsittelyyn, jossa tulivat laaja-alaisesti ja monipuolisesti esiin sekä asiaa kannattavien että vastustavien näkökohdat. Valiokunta toteaa, että kansalaisaloitteessa esiin tuodut seikat ovat sinänsä huomionarvoisia tekijöitä, kun arvioidaan sitä, millä paikkakunnilla on perusteltua järjestää ympärivuorokautista päivystystä. Kunkin yksittäisen päivystysyksikön osalta voidaan esittää yöpäivystyksen säilyttämistä ja lopettamista puoltavia näkökohtia. Myös valiokunnan asiantuntijakuulemisissa kansalaisaloitetta koskevat näkemykset jakaantuivat. Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue itse piti Oulaskankaan perusterveydenhuollon ympärivuorokautista päivystystä perusteltuna ja välttämättömänä ja kannatti kansalaisaloitteen ehdotusta terveydenhuoltolain muuttamisesta. Valiokunta kuitenkin toteaa, ettei kansalaisaloitteessa tai muuten ole tullut esiin sellaisia uusia seikkoja, jotka puoltaisivat Oulaskankaan sairaalan yöpäivystyksen jatkamista eduskunnan aiemmin tekemän päätöksen vastaisesti, minkä vuoksi valiokunta ei kannata kansalaisaloitteen hyväksymistä. Käsiteltäessä terveydenhuoltolain muuttamista koskevaa hallituksen esitystä (HE 149/2024 vp) eduskunnassa perustuslakivaliokunta katsoi, että esitys voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyksikössä (PeVL 59/2024 vp). Valiokunta myös toteaa, että kyseessä on vastikään hyväksytty lainmuutos, joka on vasta 1.10.2025 tulossa voimaan, ja korostaa perustuslakivaliokunnan kannanoton tavoin, että lainsäädännössä on yleisesti syytä pyrkiä johdonmukaisuuteen ja vakauteen (PeVL 1/2017 vp—KAA 2/2016 vp). Valiokunta pitää kuitenkin tärkeänä seurata terveydenhuoltolain muutoksen (1081/2024) toimeenpanoa hyvinvointialueilla sekä sen vaikutuksia palvelujen saatavuuteen ja potilasturvallisuuteen. Tähän liittyen valiokunta toteaa, että hyväksyessään terveydenhuoltolain muuttamisesta annetun lain eduskunta hyväksyi valiokunnan mietinnön pohjalta myös sairaalaverkon ja päivystystoiminnan muutosten vaikutusten seurantaa koskevan lausuman (EV 187/2024 vp, StVM 27/2024 vp).

Valiokunta viittaa aiempaan mietintöönsä (StVM 27/2024 vp) ja toteaa, että terveydenhuoltolain päivystys- ja leikkaustoimintaa koskevia muutoksia voidaan pitää siirtymänä kohti kestävästä terveydenhuollon palveluverkkoa. Nykyistä palveluverkkoa on rakennettu kuntaperusteisessa järjestelmässä, eikä se vastaa väestön muuttuneita palvelutarpeita ja tulevaa väestökehitystä. Valiokunta korostaa, että myös jatkossa on kansallisesti välttämätöntä uudistaa sairaalaverkkoa ja työnjakoa terveydenhuollossa niin, että turvataan riittävä henkilöstö, varmistetaan laadukkaat palvelut ja parannetaan toiminnan taloudellista kestävyyttä. Palvelurakenteen uudistaminen on välttämätöntä, jotta väestön riittävä hoito, hoiva ja muut palvelut voidaan turvata työvoiman saatavuuden ja julkisen talouden heikentyneessä tilanteessa. Valiokunta myös painottaa, että kansallisen terveysjärjestelmän kehittäminen ja lääketieteellisen hoidon korkean tason turvaaminen edellyttävät sairaaloiden väestöpohjan kansallista määrittämistä sekä tehtäväjakoa ja keskittämistä myös tulevaisuudessa.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan päätösehdotus:

Valiokunnan mietintö StVM 13/2025 vp

Eduskunta hylkää kansalaisaloitteeseen KAA 2/2025 vp sisältyvän ehdotuksen lainvalmisteluun ryhtymisestä.

Helsingissä 23.9.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Krista Kiuru sd
varapuheenjohtaja Mia Laiho kok
jäsen Kim Berg sd
jäsen Maaret Castrén kok
jäsen Hilkkka Kemppi kesk
jäsen Aki Lindén sd
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk
jäsen Ville Merinen sd
jäsen Aino-Kaisa Pekonen vas
jäsen Minna Reijonen ps
jäsen Anne Rintamäki ps
jäsen Päivi Räsänen kd
jäsen Ville Väyrynen kok
jäsen Henrik Wickström r
varajäsen Milla Lahdenperä kok
varajäsen Mira Nieminen ps
varajäsen Markku Siponen kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Pirjo Kainulainen

Valiokunnan mietintö StVM 13/2025 vp
Vastalause sd, kesk, vas

Vastalause

Perustelut

Esitämme hyväksyttäväksi kansalaisaloitteen ehdotuksen Oulaskankaan yöaikaisen perusterveydenhuollon päivystyksen jatkamisesta niin, että ehdotetussa 50 §:ssä esitetään kaikille hyvinvointialueille oikeus päättää perusterveydenhuollon päivystyksen järjestämisestä.

Oulaskankaan ympärivuorokautinen päivystys on perusteltu

Oulaskankaan perusterveydenhuollon ympärivuorokautisella päivystyksellä on aloitteen perusteella ja valiokunnan saamien asiantuntija-arvioiden mukaan keskeinen rooli alueen julkisessa terveydenhuollossa. Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue Pohde on maantieteellisesti laaja alue ja Oulaskankaan sairaala palvelee noin 120 000 asukasta Pohjois-Pohjanmaan eteläisellä alueella. Väestön palvelutarpeen, hoitoketjujen toimivuuden ja potilasturvallisuuden näkökulmasta olisi perusteltua, että alueella olisi mahdollisuus hakeutua yöaikana hoitoon kohtuullisen etäisyyden päähän Oulaskankaan päivystykseen. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan yöpäivystyksen päättymisen tuo valtiolle mahdollisesti vähäisiä laskennallisia säästöjä, mutta niiden realisoinnissa on lukuisia epävarmuustekijöitä. Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue Pohteen selkeä tahtotila on ollut, että Oulaskankaan sairaalassa olisi ympärivuorokautinen perusterveydenhuollon päivystys. Pohteen aluevaltuusto on 29.10.2024 päättänyt, että Oulaskankaan sairaalasta kehitetään alueen akuuttihoitoa keskittymää ja että Oulaskankaan sairaalassa järjestetään jatkossa perusterveydenhuollon ympärivuorokautinen päivystys, mikäli lainsäädäntö sen sallii.

Kansalaisaloitteessa arvioidaan, ettei Oulaskankaan sairaalan yöpäivystyksen lakkauttamisella saavuteta säästöjä, vaan siitä aiheutuu enemmänkin kustannuksia. Myös valiokunnan asiantuntijakuulemisissa tuotiin esiin se, että ensihoidon lisäämistarve syö nopeasti taloudelliset hyödyt päivystysten keskittämisestä. Lisäksi kansalaisaloitteessa ja osassa valiokunnan saamista asiantuntijalausunnoista on tuotu esiin Oulaskankaan sairaalan yöpäivystyksen lakkauttamisen negatiiviset henkilöstövaikutukset. Alkuperäisessä sairaalaverkkomuutoksia koskevassa esityksessä (HE 149/2024 vp) arvioitiin Oulaskangasta koskevien muutosten säästöpotentiaaliksi 5,3 miljoonaa euroa. Nyt ministeriö arvioi, että säästöpotentiaali on noin 1,1 miljoonaa euroa. Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa on tuotu esiin, että nämäkin laskelmat ovat hyvin epävarmat johtuen oletettua suuremmista ensihoidon ja Kelan korvaamien taksimatkojen kustannuksista sekä kustannuksista, jotka aiheutuvat Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueen yöpäivystystä mahdollisesti jatkossa käyttävien Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen asukkaiden palvelujen laskutuksesta (arviolta 0,6 miljoonaa euroa). Katsomme, ettei päivystyksen lakkautus tosiasiaa tuo säästöä yöaikaisten potilaiden kuljetusten lisääntymisen ja hoitoonpääsyn pitkittymisen vuoksi.

Perusterveydenhuollon järjestäminen hyvinvointialueiden vastuulla

Suomi on pitkien etäisyyksien maa, jossa asumistiheys ja väestörakenne vaihtelevat paljon, samoin kuin alueiden väliset yhteydet ja alueiden rakenteet. Siksi myös olosuhteet terveydenhuollon toteuttamiseen ovat hyvin erilaiset eri puolilla maata. Sairaalaverkon supistamista koskevan hallituksen esityksen (HE 149/2024 vp) asiantuntijakuulemisissa esimerkiksi Asiakas- ja potilas-

Valiokunnan mietintö StVM 13/2025 vp
Vastalause sd, kesk, vas

turvallisuuskeskus totesi, että ”Muutoksella tavoiteltujen hyötyjen saavuttamiseksi ja hyvinvointialueiden järjestämislain mukaisessa tehtävässään onnistumisen tukemiseksi olisi eduksi säätää ja ohjata muutokset yhteisymmärryksessä niiden palvelunjärjestäjien kanssa, joita muutokset koskevat.” Nyt näin ei ole käynyt, vaan useilla muillakin alueilla, kuten Varsinais-Suomessa ja Pohjois-Savossa ympärivuorokautinen perustason päivystys järjestettäisiin alueiden päätöksillä toisin kuin hallituksen määräämänä.

Tiukan yksityiskohtaisesti säädely sotien järjestäminen vaikeuttaa alueellisten olosuhteiden huomioimista ja mahdollisuutta järjestää perusterveydenhuolto väestön tarpeet ja turvallisuus edellä. Malli heikentää myös alueiden lähtökohtaisesti rajoitettua itsehallintoa. Hyvinvointialueilla on paras tieto siitä, miten päivystyspalvelut voidaan käytännössä järjestää saavutettavasti ja kustannustehokkaasti. Alueiden omat arviot myös potilasturvallisuuden vaarantumisesta on syytä ottaa vakavasti huomioon etenkin haavoittuvassa asemassa olevien ja paljon tai monialaisia palveluja tarvitsevien asukkaiden kannalta. Päivystysten sulkemisen vaikutukset asiakas- ja potilasturvallisuuteen voivat olla merkittäviä, jos haavoittuvassa asemassa olevien asukkaiden palvelujen saavutettavuus vaikeutuu tai lisäsäätöt heikentävät tosiasiallista palvelujen saatavuutta. Kaiken kaikkiaan yhdenvertaisuus ei toteudu, palveluiden saatavuus ja saavutettavuus heikkenevät ja potilasturvallisuus vaarantuu, jos hoidon tarpeen arvioon ja hoitoon ei pääse oikea-aikaisesti.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa on esitetty, että perusterveydenhuollon päivystysratkaisut tulisi jättää alueellisten päättäjien ratkaistavaksi alueellisten tarpeiden perusteella. Esimerkiksi Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskus katsoo, että hyvinvointialueiden omaehtoinen säätely ja yhteistyöalueiden sopimukset tulisi nähdä ensisijaisina keinoina ohjata toimintaa. Yhdenvertaisuutta edistäisi se, että kaikille hyvinvointialueille ja palvelunjärjestäjille annetaan yhtäläiset valtuudet tehdä oman väestönsä palveluja koskevia päätöksiä. Lääkäriliiton arvion mukaan vuodeosastotoiminnan edellyttämät yöaikaiset päivystysratkaisut on jätetty alueen päätettäväksi, ja monissa pienemmissä yksiköissä tällä päivystysresurssilla voitaisiin toteuttaa myös muu ympärivuorokautinen päivystys. Valtio voisi ohjata alueita kustannustehokkuuteen edellyttämällä lainsäädännössä, että ympärivuorokautisten päivystyspisteiden ylläpito tulee perustella myös taloudellisella tehokkuudella, jossa huomioidaan vaikutukset muuhun toimintaan ja muihin kustannuksiin. On myös huomattava, että päivystysten sulkemisesta aiheutuva säästö saattaa jäädä näennäiseksi, etenkin kun huomioidaan ensihoidon kustannukset ja Kelan korvaamien taksimatkojen lisääntyminen. Asiakas- ja potilasturvallisuuden heikkeneminen kasvattaa sosiaali- ja terveydenhuollon kuluja, ja laskennallinen säästöpotentiaali saattaa jäädä saavuttamatta hoitoviiveiden tai haittojen hoitamisen aiheuttamien kustannusten kasvaessa.

On selvää, että hyvä perusterveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden saatavuus päivä- ja iltai-kaan, jatkohoidon ja -palvelun toimivuus ja asiakaskohtainen suunnitelmallisuus ovat terveydenhuollon ydintä ja tärkeitä myös yöaikaisen päivystyksen tarpeen vähentämisessä. Terveydenhuollon voimavaroja kohdentaessa tulisi painottaa perusterveydenhuollon kiireetöntä toimintaa ja omalääkärimallin käyttöönottoa, joilla on tieteellisen tutkimuksen perusteella todettu olevan päivystyspalvelujen tarvetta vähentävä vaikutus. Mikään varautuminen päivällä ei kuitenkaan voi korvata yöaikaista päivystystä silloin, kun sen tarve tulee. Alueilla tulisikin olla mahdollisuus omien resurssiensa puitteissa arvioida ja päättää päivystyksen tarkoituksenmukaisesta järjestämisestä turvataksaan alueen asukkaille yhdenvertaisen palveluiden saatavuuden ja potilasturvallisuuden.

Valiokunnan mietintö StVM 13/2025 vp
Vastalause sd, kesk, vas

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme, että

eduskunta hyväksyy kansalaisaloitteeseen KAA 2/2025 vp sisältyvän ehdotuksen lainvalmisteluun ryhtymisestä siten, että ehdotetussa 50 §:n muutoksessa esitetään kaikille hyvinvointialueille oikeus järjestää ympärivuorokautista perusterveydenhuollon päivystystä.

Helsingissä 23.9.2025

Aki Lindén sd
Krista Kiuru sd
Kim Berg sd
Ville Merinen sd
Hilkka Kemppi kesk
Hanna-Leena Mattila kesk
Markku Siponen kesk
Aino-Kaisa Pekonen vas